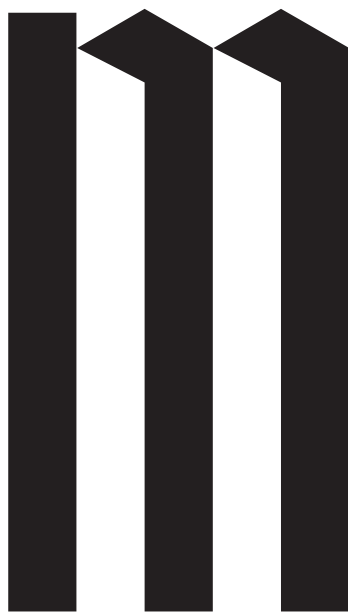

B O E R I K S S O N

**M O N S T E R ,
M A N I F E S T E T**

fri tanke

INNEHÅLL

Förord.....	7
I. INTRODUKTION	9
En skräckfylld värld av monster	9
Skräck, horror och gotik.....	17
Vad är ett monster?	24
Skriet från utmarken	30
II. GAMLA OCH NYA FÖRKLARINGSMODELLER.....	35
Hur allt började och vad som kom ut av det	35
Monster i myt och legend.....	44
Aristoteles och den grekiska teratologin.....	52
Andra betydelsefulla grekiska insatser	57
Diskussionen fortsätter i Rom	66
Roms stora monsterproducent – Plinius den äldre	68
Physiologus – den första kristna djurboken	72
Augustinus och Bibeln.....	76
Isidorus – encyklopedisten.....	83
Utblick.....	88
Bestiarierna – de medeltida djurböckerna.....	93
Reseskildringar	97
Efter medeltiden.....	103
Monster i litteraturen	111
Monster i konsten.....	128

1900-talets skräck och monster.....	138
Kvinnan som monster och queer horror	151
Monster i masskulturen – en återförtrollad värld	154
1900-talets paradigmskifte och framväxten av modernt monsterstudium	160
Art horror och sju teser om monster	166
Representationsmodellen	173
Ontologiska modellen	177
Filosofiska modellen.....	183
Psykologiska förklaringsmodellen.....	188
Svenska och finlandssvenska exempel	193
III. EGET OMRÅDE FÖR VETENSKAPLIG FORSKNING	201
Två huvudvägar	202
Monstruös kropp och gräns	207
Platsens och miljöns betydelse.....	218
Process och monsterblivande.....	224
Evolution eller kultur?	228
Med draken i den djupa historien.....	233
Mot en ny vetenskap – och frågan om dagens monsterhajt.....	239
Referenser.....	253
Register.....	267

Introduktion

En skräckfylld värld av monster

HUR DÖDAR MAN bäst ett monster? Genom att köra en påle genom dess hjärta, som med vampyrer, eller placera en silverkula i kroppen, som med varulvar? Eller kanske spränga det sönder och samman, som med zombier? Problemet är att oavsett metod och hur monstret än ändrar sitt liv, återvänder det likväl i nästa avsnitt, säsong, episod, bok, kapitel, serieruta, spel för att på nytt hota, jaga, lemlästa, mörda och äta människor. Det är ett massmord som har pågått sedan historiens gryning. Hur många miljoner människor har inte brutalt dödats av drakar, basilisker och jättar samt slitits itu av blodtörstiga bestar och odjur? Eller dragits ned i havets djup, både fartyg och besättning, av den vedervärdiga Kraken och andra vattenlevande vidunder. Hur många gånger har inte jorden stått på randen till att gå under på grund av attacker från fientliga och monstruösa skräckvarelser från yttre rymden? Och hur många zombies måste inte jordens få överlevare efter pandemier, som startat på grund av vetenskapliga experiment som gått fel, ha ihjäl för att kunna samla spillrorna av mänskligheten och starta om på nytt? Vad krävs det för att ha ihjäl ett monster – en gång för alla?

Ingen metod fungerar. Människan tycks stå hjälplös inför invasionen av monster, trots vapen, som spjut, båge och svärd, krut, automatvapen och atombomber. Inte ens de mest tappra av heroer och hjältar, såväl män som kvinnor, Herkules och Wonder Woman, förmår fullt ut utplåna hoten mot mänskligheten. Det finns alltid ett monster kvar som lurar i världen eller ute i kosmos. Tids nog visar monstren sig – och Guardians of the Galaxy ger sig ut för att på nytt rädda universum.

Att monster alltid överlevt på ett eller annat sätt och ständigt dykt upp i historien och i populärkulturen säger mer om skaparna av monstren än om själva varulvarna, vampyrerna och zombierna som jagar och härjar i litteraturen och på film. Monster finns därför att vi människor existerar, för det är vi som skapar dem. Till våra barn säger vi dock förnumstigt att monster inte finns och släcker lampan, men när klockan slår midnatt är vi inte längre lika säkra.

Den som utgår från att upplysningstiden, modernisering och sekularisering en gång för alla gjorde upp med irrationell skräck och kraftsande under sängen i nattens mörker tror fel. Vi är lika rädda i dag som förr. Skräck och monster engagerar dessutom som aldrig förr. Filmproduktioner som *True Blood*, *Twilight*, *The Walking Dead*, *District 9*, *The New Mutants*, *The Meg*, *Pet Sematary*, *Det 2* och *The Grudge* lockar miljontals tv-tittare, streaminganvändare och biobesökare världen över och spränger alla kassarekord. Det råder monsterfeber i masskulturen. Superhjältarna lider av utmattningssymptom och tar till flaskan, som vi kan se i *Avengers: Endgame* (2019).

Trots obehaget det för med sig älskar vi att bli skrämnda. Vem har inte hukat sig ned bakom soffan när det blivit för jobbigt, för att snart resa sig upp och titta igen? Trots att vi placerar händerna för ansiktet och blundar så hårt vi kan, öppnar vi ögonen och följer det förfärliga som utspelas på filmduken. Hur många

Zombie Walk är en allmän sammankomst där man klär ut sig till zombie. Här i Brisbane 2011.

filmer, böcker och spel har inte fått oss att ligga sömnlösa på natten lyssnande på golvets kusliga knakande och trädgrenens hårda hamrande eller metodiska skrapande mot fönsterrutan likt en nattens varelse som försöker ta sig in? Vi både önskar och inte önskar kännas vid monstret i garderoben. Hur ska detta ökade intresse för skräck och monster förstås och förklaras?

Svaren på en del av frågorna ges i denna bok, som till formen är både ett populärvetenskapligt manifest och en akademisk plädering för att skräck och monster bör ses som ett eget forskningsområde. Den är skriven utifrån min position som lärare vid Stockholms universitet där jag undervisar på en kurs om skräck och monster i populärkulturen. Studenternas nyfikna frågor och upplyftande diskussioner under åren har varit inspirerande för mig, vilket förhoppningsvis manifestets innehåll tydliggör. Att jag därför stundom blir lite undervisande i mitt sätt att skriva har att göra med utsiktspunkten, att jag är lärare i monstervetenskap.